

**Zhodnocení stávajících elektronických
forem podpory realizace volebního práva
osob se zdravotním postižením a možnosti
dalšího rozvoje elektronických nástrojů**

Ministerstvo vnitra

červen 2022

Aktivita je realizována **v rámci projektu „Podpora elektronizace vybraných oblastí veřejné správy v gesci Ministerstva vnitra“, reg. č. CZ.03.4.74/0.0/0.0/15_025/0016054. Projekt je spolufinancován z prostředků Evropské unie, Operačního programu Zaměstnanost.**

Obsah

Úvod	4
Stávající stav podpory realizace volebního práva.....	6
Překážky pro výkon volebního práva a příklady řešení ze zahraniční praxe	11
Řešení technických překážek pro výkon volebního práva.....	12
Návrhy řešení s využitím digitalizace.....	16
Závěr	20

Úvod

Volby představují základní mechanismus obsazování orgánů zastupitelské demokracie, kdy zákonem definovaná skupina osob prostřednictvím hlasování vybírá své zástupce do zastupitelských orgánů, které jsou institucionálním základem veřejné moci. Výsledkem vývoje moderního volebního práva v průběhu 19. a 20. století jsou určité standardní znaky, které se promítají ve všeobecně uznávaných principech volebního práva. Jde o podmínky uznání a realizace volebního práva, které zaručují svobodný projev vůle. Konkrétně jde o **všeobecnost**, kdy právo volit mají všichni bez ohledu na rasu, pohlaví, sociální původ atd., avšak s ohledem na podmínky stanovené zákonem (např. věk); **rovnost**, založena na principu, že hlasy voliče mají stejnou váhu; **přímost**, kdy volič hlasuje osobně a zastoupení není přípustné; **tajnost**, kdy nikdo není oprávněn zjišťovat, pro koho volič hlasoval.

Existují ovšem i zcela objektivní, a to převážně zdravotní příčiny, které části voličů velmi ztěžují realizaci jejich aktivního volebního práva. Jedná se o ztížený přístup k informacím o volebních procesech a mnohdy nemožnosti účastnit se hlasování.

Tento dokument si klade za cíl identifikovat současné problémy a úskalí voličů se zdravotním postižením či zdravotním omezením¹ v oblasti výkonu volebního práva a navrhnout využití elektronických prostředků, které by mohly potenciálně zvýšit dostupnost hlasování a informovanost této skupiny voličů. Zde uvedené závěry a doporučení lze aplikovat rovněž pro voliče se zdravotním omezením (např. dočasného charakteru) nebo pro voliče starší věkové kategorie.

Současná pravidla a volební zákon nabízí několik způsobů, jakými je dostupnost hlasování pro tuto skupinu voličů zajištěna. Jedná se zejména o možnost hlasování z domova nebo zdravotnického či sociálního zařízení do tzv. přenosné volební schránky. V případě hlasování přímo ve volební místnosti, je zákonem dovoleno, aby s voličem, který nemůže sám vybrat hlasovací lístek pro zdravotní postižení nebo z jiných důvodů nemůže číst nebo psát, může být v prostoru určeném

¹ Detailnější terminologie je k dispozici na: [Osoby zdravotně znevýhodněné | Česká správa sociálního zabezpečení](#).

pro vložení hlasovacího lístku do úřední obálky přítomen jiný volič, nikoliv však člen okrskové volební komise, a voličem vybraný hlasovací lístek za někoho vložit do úřední obálky. Tyto zmíněné případy nicméně nijak nevyužívají elektronické nástroje, které by mohly potenciálně zvýšit integraci a samostatnost této skupiny voličů v oblasti výkonu volebního práva. Přestože bylo zavedeno několik dílčích elektronických opatření, mezi které se řadí především sdílení informací na internetových stránkách ve formátech přístupných pro osoby s různými druhy postižení (snadné čtení, videa v českém znakovém jazyce, přístupný web), existuje zde prostor pro rozšíření digitálních nástrojů.

Analýza je rozdělena do několika kapitol počínaje uvedením problematiky, identifikací hlavních problémů a výzev v této oblasti. V první kapitole je představeno stávající nastavení pravidel a jsou zde popsány současně využívané prostředky, které usnadňují výkon volebního práva voličům se zdravotním postižením či s jinými speciálními potřebami. Na tomto základě jsou následně identifikovány hlavní problémy související s absencí dalších nástrojů, které by zajistily větší dostupnost informací pro všechny voliče a také ulehčily samotné hlasování ve volbách. Pozornost je kladena na využití a implementaci elektronických a digitálních inovací s ohledem na zaměření výstupu projektu. Jedna z kapitol je věnována překážkám účasti na výkonu volebního práva u osob se zdravotním postižením a řešeními, které jsou aplikovány v zahraničí. Na závěr jsou představeny konkrétní návrhy nových prostředků, který současný technologický vývoj nabízí.

Stávající stav podpory realizace volebního práva

Hlasování ve volební místnosti je základní a nejvíce využívanou formou, jak se voliči skrze odevzdání svého hlasu účastní volebního procesu. V některých zemích se dokonce jedná o jedinou možnost jak hlasovat. Proto je důležité, aby všem voličům bez ohledu na formu jejich zdravotního postižení bylo umožněno odevzdat hlasovací lístek pro ně nejjednodušším způsobem. Stávající legislativní úprava v ČR dovoluje voličům, kteří nemohou sami upravit hlasovací lístek z důvodu zdravotního omezení (tělesného, zrakového, duševního aj.) asistenci jiného voliče, který mu pomůže s úpravou hlasovacího lístku a může za něj vložit hlasovací lístek do volební schránky². Pokud se volič nachází ve zdravotnickém či sociálním zařízení anebo v obdobném ústavu nebo zařízení, které se nachází v jiném volebním okrsku nebo obci, než do kterého podle místa svého trvalého pobytu náleží, může v tomto zařízení hlasovat.

Legislativní úprava umožňuje hlasování:

a) na základě zápisu do zvláštního seznamu voličů.

Tato možnost se zpravidla uplatňuje v případě dlouhodobějšího pobytu v konkrétním zařízení. Voliče by měla o možnosti zápisu informovat správa příslušného zdravotnického zařízení. Údaje o voličích, kteří potvrdí zájem na základě svého zápisu do zvláštního seznamu voličů, předá správa příslušného zdravotnického zařízení obecnímu úřadu v jejím územním obvodu do lhůty stanovené příslušným volebním zákonem. Vše následně probíhá tak, že v době hlasování se do příslušného zdravotnického zařízení dostaví členové okrskové volební komise s výpisem ze zvláštního seznamu voličů a přenosnou volební schránkou. Poté, co volič prokáže totožnost a státní občanství České republiky platným občanským průkazem nebo cestovním dokladem, komise mu umožní hlasovat. Hlasovací lístky a úřední obálku obdrží volič od členů okrskové volební komise.

b) na základě voličského průkazu.

Pokud volič nestihl zápis do zvláštního seznamu voličů a je ve zdravotnickém zařízení, které se nenachází v jeho volebním okrsku, nabízí se možnost realizovat

² Zákon č. 247/1995 Sb., dostupný zde: [247/1995 Sb. Zákon o volbách do Parlamentu České republiky](#).

své aktivní volební právo tím, že si požádá o vydání voličského průkazu. Správa příslušného zdravotnického zařízení požádá příslušný obecní úřad nebo ve dny voleb příslušnou okrskovou volební komisi, aby zajistila hlasování v tomto zdravotnickém zařízení. Následný proces je obdobný jako v prvním případě. Volič pouze musí před prokázáním totožnosti odevzdat členům okrskové volební komise svůj platně vydaný voličský průkaz³.

Pokud má volič trvalý pobyt ve stejném volebním okrsku, v kterém se nachází zdravotnické zařízení, může požádat obecní úřad nebo i ve dnech voleb svou okrskovou volební komisi o to, aby mohl hlasovat mimo volební místnost. Okrsková volební komise vyše k voliči dva své členy s přenosnou volební schránkou, úřední obálkou a hlasovacími lístky. Pokud se volič nenachází ve svém volebním okrsku, musí si požádat o vydání voličského průkazu, což však může pro mnoho voličů znamenat komplikaci a následné omezení ve výkonu volebního práva (např. při hospitalizaci).

Posledním atributem, který lze zmínit v souvislosti s výkonem volebního práva a podporou pro voliče s fyzickými a jinými omezeními, je institut hlasování mimo volební místnost, který probíhá obdobně jako hlasování ze zdravotnického a obdobného zařízení do přenosné volební schránky⁴. Také v případě, že se volební místnost nenachází v bezbariérové budově, může volič ze zdravotních důvodů požádat o hlasování do přenosné volební schránky z přízemí budovy⁵. Ačkoli takové opatření může mít pozitivní dopad na volební účast konkrétního voliče, na druhou stranu nemusí působit komfortně a pro některé voliče může být takový způsob hlasování dokonce nepříjemný⁶.

³ Volič nemůže v případě voleb do zastupitelstev obcí využít žádnou ze dvou uvedených možností.

⁴ Více informací pro způsoby hlasování dostupné také na: [Jakým způsobem mohou volit lidé se zdravotním postižením? | statnisprava.cz](https://statnisprava.cz/jakym-zpusobem-mohou-volit-lide-se-zdravotnim-postizenim/).

⁵ Zdroj: Poklady k plnění opatření Národního plánu podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025 v roce 2021 K č.j. MV-15264-4/SST-2022.

⁶ Současná legislativní úprava sice rozšiřuje možnosti hlasování pro tuto skupinu voličů, nicméně i zde se objevila značná kritika těchto opatření. V souhrnné zprávě VVOZP z roku 2020 autoři uvádí, že by asistence v případě hlasování ve volební místnosti neměla být podmiňována asistencí jiného voliče a navrhuje asistenci jakékoli osoby (i nezletilé) s ohledem na osobní preference daného voliče. Zdroj: [Souhrnná zpráva o stavu přístupnosti veřejné správy a veřejných služeb pro osoby se zdravotním postižením](#).

Zmíněné opatření bezpochyby rozšiřují možnosti, jak participovat na hlasování ve volbách i pro voliče se speciálními potřebami, nicméně nijak nevyužívají možnosti, které nabízí digitalizace. Mezi současné nástroje, které nesou prvky elektronizace v oblasti voleb, patří například informativní videa v českém znakovém jazyce pro osoby s poruchou sluchu⁷, videa s titulky, texty ve formátu snadného čtení⁸ nebo vzory hlasovacích lístků v elektronické podobě ve formátu přístupném také pomocí hlasového odečítače⁹. Tyto informace jsou dostupné na internetových stránkách Ministerstva vnitra (dále jen "MV") včetně informací o způsobech a možnostech hlasování¹⁰ a jsou pravidelně aktualizovány podle druhu voleb, na které probíhají přípravy. Pro voliče jsou dále připraveny informační letáky s QR kódy, jejichž prostřednictvím se zobrazí elektronické vzory hlasovacích lístků, videa v českém znakovém jazyce a další informace¹¹.

Výše uvedené informace jsou na internetových stránkách sdílené v různých formátech tak, aby byly přístupné pro všechny občany. Zejména nevidomí, osoby se zrakovým postižením nebo také osoby s potížemi při čtení textu mohou mít problém s vnímáním informací na internetu. K přečtení textu jim napomáhají digitální čtecí zařízení¹², hlasové syntezátory ale také přehledná struktura textu nebo možnost ovládání pomocí klávesnice¹³. Pro snadnější orientaci v textu je proto vhodné, aby internetové stránky splňovaly standardy pro přístupnost internetových stránek. Veřejné

⁷ Dostupné na: [Video pro neslyšící - informační leták \(2021\) - Volby](#).

⁸ Dostupné na: [Aktuality - Volby](#).

⁹ Dostupné na internetových stránkách vlada.cz: [Přístupnost voleb do Poslanecké sněmovny osobám se zdravotním postižením](#).

¹⁰ Dostupné viz odkaz výše vlada.cz. Video jsou k dispozici na: [Video pro neslyšící - informační leták \(2021\) - Volby](#).

¹¹ Zdroj: [Vzory hlasovacích lístků \(2021\) - Volby](#).

¹² Jedním z nejrozšířenějších odečítacích zařízení je program JAWS, který funguje na operačním systému Windows a zpřístupňuje osobám s poruchami zraku počítačové prostředí. Existují také hlasové syntezátory v českém jazyce. Více informací o odečítacích zařízeních na internetových stránkách poslepu.cz zde: [Český JAWS | poslepu.cz](#).

¹³ Ovládání počítače myší je pro mnoho osob se zdravotním postižením komplikované či nemožné, a proto k ovládání využívají klávesnici. Týká se to především nevidomých a osob s omezenou funkcí horních končetin. Více informací o [používání počítačů osobami se zrakovým postižením k dispozici na poslepu.cz](#).

instituce se musí řídit podle zákona o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací¹⁴, mohou se dále inspirovat metodikou WCAG¹⁵, která stanovuje základní pravidla přístupnosti, jakými jsou vnímatelnost, ovladatelnost, srozumitelnost a dostatečná robustnost. Internetové stránky MV, konkrétně mvr.cz/volby by dle aplikace¹⁶ měřící přístupnost webu měly standardy WCAG splňovat a měly by tudíž být přístupné pro všechny občany bez ohledu na jejich zdravotní omezení.

Problematikou dostupnosti veřejných služeb občanům se zdravotním omezením se zabývá rovněž vláda prostřednictvím Vládního výboru pro osoby se zdravotním postižením ([VVOZP](#)). Výbor pravidelně monitoruje problematiku rovných příležitostí ve všech oblastech veřejného života a ve spolupráci s dalšími odborníky a zástupci veřejnosti podává zprávu o stávajícím stavu. VVOZP zodpovídá za přípravu *Národního plánu podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021-2025*¹⁷, který navazuje na *Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením*¹⁸ s účelem docílit jejich závěrů. VVOZP se ve své *Zprávě o přístupnosti veřejné správy a veřejných služeb pro osoby se zdravotním postižením*¹⁹ věnuje také oblasti volební agendy. Ačkoli právní úprava popisuje možné alternativní způsoby hlasování, jako například hlasování do přenosné volební schránky či hlasování za asistenci jiného voliče, není zde definována například povinnost informovat voliče o volebních místnostech, které disponují bezbariérovým přístupem. Přitom lze předpokládat, že by právě skupina voličů s fyzickými omezeními tuto informaci uvítala. V současné době sice existuje webová aplikace²⁰, která poskytuje informace o volebních místnostech v rámci celé ČR, nicméně se pravidelně objevují problémy s neaktuálností dat. Aplikace také nepodává žádné bližší informace o vybavenosti dané volební místnosti. Jelikož je tato aplikace založena na informacích, které poskytují

¹⁴ Zákon č. 99/2019 Sb.

¹⁵ WCAG je zkratka anglického Web Content Accessibility Guidelines neboli pravidla pro tvorbu přístupného webu. Více informací k metodice lze nalézt na [internetových stránkách konsorcia W3C](#).

¹⁶ Přístupnost webu lze změřit například na webaccessibility.com.

¹⁷ Více informací na: [Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025 | Vláda ČR](#).

¹⁸ Celé znění Úmluvy je dostupné na: [Úmluva o právech osob se zdravotním postižením | Vláda ČR](#).

¹⁹ Celé znění Zprávy je dostupné na: [Souhrnná zpráva o stavu přístupnosti veřejné správy a veřejných služeb pro osoby se zdravotním postižením](#).

²⁰ „Kam mám jít volit“ aplikace dostupná na: [Kam mám jít volit?](#)

samotné městské a obecní úřady, lze předpokládat, že by doplnění dalších informací například o bezbariérovosti volební místnosti nemělo být nijak složité. Dle informací z webové stránky „*Kam mám jít volit*“ jsou navíc data aktualizována na základě dat z Informačního systému územní identifikace.

Přístupnost a transparentnost veřejných služeb a veřejné správy je stěžejním tématem také v *Koncepci Klientsky orientovaná veřejná správa 2030* definující hlavní cíle veřejné správy do roku 2030²¹. Dokument definoval klíčové aspekty správně fungující veřejné správy, kam zařadil rovněž usnadnění participace občanů a dostupnost služeb. Výkon volebního práva patří mezi základní politická práva deklarovaná Listinou základních práv a svobod a Ústavou ČR. Proto je nezbytné vytvářet podmínky podporující výkon volebního práva a zajistit přístup k informacím všem voličům bez rozdílů.

Také návrh [zákona o správě voleb](#) se zabývá problematikou přístupu osob s postižením k hlasování. Ministerstvo vnitra by mělo podle návrhu zveřejňovat v informačním systému informace o tom, zda je volební místnost bezbariérová. Návrh zákona obsahuje možnost jednorázově změnit volební okrsek, což může být využito právě v případě, že bude volič chtít hlasovat ve volební místnosti s bezbariérovým přístupem. Také vyřizování voličských průkazů bude více flexibilní, jelikož díky zavedení jednotného seznamu voličů bude možné vyřídít voličský průkaz na kterémkoliv obecním úřadu a to buď elektronicky na portálu občana či přes datovou schránku, písemně nebo osobně. Návrh zákona také rozšiřuje okruh osob, které mohou asistovat voliči ve volební místnosti při odevzdání hlasovacího lístku. Asistující osoba nebude muset mít aktivní volební právo v daných volbách, bude se moct jednat i o nezletilou osobu, například příbuzného voliče. Asistenci bude moct poskytnout také člen okrskové volební komise (OVK).

Následující kapitoly se budou zabývat možnostmi a nástroji, které je možné pro tyto účely implementovat a zároveň využít efektivně příležitosti, které nabízí elektronizace. Návrhy řešení při digitalizaci částečně vychází z poznatků VVOZP ve spolupráci s MV a dále z praxe již aplikované v zahraničí, která nabízí několik možností, jak hlasování učinit více přístupné pro voliče se zdravotním postižením.

²¹ Zdroj: [Koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa 2030 - Ministerstvo vnitra České republiky](#).

Překážky pro výkon volebního práva a příklady řešení ze zahraniční praxe

Pro občany se zdravotním postižením existuje spousta překážek, které jim ztěžují přístup k vykonávání volebního práva. Informační zpráva Evropského hospodářského a sociálního výboru (EHSV)²² shrnuje přístup osob se zdravotním postižením k volebnímu právu v rámci členských států EU. Překážky, kterým občané se zdravotním postižením čelí, lze rozdělit do dvou kategorií.

První z nich jsou právní překážky, kam patří omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva osobám s intelektovým postižením nebo s problémy s duševním zdravím. Napříč členskými státy EU se podmínky pro přistoupení k tomuto právnímu institutu liší. V posledních letech mnohé státy postupně ustupují od automatického zbavení volebních práv (např. v ČR od roku 2014, individuální případy jsou posuzovány soudem²³) a v některých státech EU nemůže být občanovi omezen výkon volebního práva za žádných okolností. Přesto však některé státy stále uplatňují omezování volebního práva, proti čemuž se vymezují mnohé organizace a instituce EU. Podle nich by volební právo nemělo být tímto způsobem limitováno, jelikož se jedná o základní politické právo a státy by se měly zasadit o zrušení tohoto omezení²⁴.

Druhou kategorií jsou technické problémy, kam patří nedostatek informací o volebním procesu pro osoby s různými typy zdravotního postižení. Jedná se například o informace o době a místě konání voleb, metodě hlasování, možnostech úprav hlasovacích lístků či přístupnosti a vybavení volebních místností. Také poskytování informací o jednotlivých kandidátech, programech politických stran či mediálním pokrytí voleb není vždy poskytováno ve snadno dostupném a srozumitelném formátu.

Mezi technické překážky také patří omezení možnosti dostavit se do volebních místností, zhoršená přístupnost volebních místností a překážky pro pohyb osob se

²² Dostupné online zde: [Skutečná práva osob se zdravotním postižením volit ve volbách do Evropského parlamentu | Evropský hospodářský a sociální výbor](#).

²³ Více informací zde: [Omezení svéprávnosti pro výkon volebního práva | Ministerstvo vnitra](#).

²⁴ Zdroj: [Doporučené postupy pro přístupnější volby | Inclusion Europe](#); [Skutečná práva osob se zdravotním postižením volit ve volbách do Evropského parlamentu | Evropský hospodářský sociální výbor](#).

zdravotním postižením ve volební místnosti. V některých evropských zemích se s těmito překážkami vypořádali zavedením hlasování do přenosné volební schránky, korespondenčním hlasováním či hlasováním na základě plné moci. Avšak s těmito možnostmi se pojí mnohdy složité administrativní postupy a nedostatek poskytovaných informací. Zároveň hlasování osobně ve volební místnosti je základním způsobem hlasování a mělo by být osobám se zdravotním postižením umožněno.

V rámci států EU se objevují různá řešení, jak tyto překážky pro osoby se zdravotním postižením odstranit a umožnit jim snadnější zapojení do volebního procesu. Tento dokument se zabývá řešením druhého typu překážek, tedy technickými problémy při realizaci volebního práva. V textu je zaměřena pozornost na digitální nástroje, které mohou napomoci k lepší dostupnosti volebního práva osobám se zdravotním postižením.

Řešení technických překážek pro výkon volebního práva

Sdílení informací

Pro aktivní participaci na volebním procesu je nutný dostatek informací ať už o kandidátech a politických stranách, způsobech hlasování, možnostech úprav hlasovacích lístků či volebních místnostech. Například v informacích o volebních místnostech by mělo být uvedeno, zda vybavení místností odpovídá specifickým potřebám voliče a je zde dostatek místa za plentou pro osoby s invalidním vozíkem. Osoby se zdravotním postižením mohou mít ztížený přístup k těmto informacím. Volební orgány však mohou přizpůsobit obsah i formu sdělení pro osoby s různými typy zdravotního postižení tak, aby informace byly srozumitelné a přístupné všem občanům.

Některé státy EU²⁵ poskytují **informace online ve formátech přístupným osobám s různými typy postižení** ve snadno čitelném a srozumitelném jazyce, znakovém jazyce, prostřednictvím „mluvícího“ internetového portálu pro osoby se zdravotním postižením a osoby s potížemi při čtení textu. Občanům bývají také

²⁵ Například ve Švédsku publikuje volební instituce na svých internetových stránkách informace ve snadno čitelné a srozumitelné švédštině. Portál umožňuje přehrát informace v hlasové podobě, informační videa jsou ve znakovém jazyce. [Ukázka švédského internetového portálu Valmyndigheten uzpůsobeného pro osoby se zdravotním postižením.](#)

k dispozici informační videa o volebních postupech, které jsou uzpůsobené osobám s různými postiženími například ve znakovém jazyce.

Informace o vybavení volebních místností a způsobech hlasování se v některých státech EU poskytují také telefonicky prostřednictvím **bezplatné telefonní linky**²⁶. Například v Nizozemsku²⁷ funguje telefonní linka, na které jsou voličům se zrakovým postižením poskytnuty informace o formátu hlasovacích lístků ve zvukové podobě. Také v Irsku je během voleb zřízena telefonní linka, na kterou se mohou voliči s postižením obrátit pro informace o tom, jak mohou hlasovat. Přínosem odpovědí v rámci telefonního hovoru je kromě snadné přístupnosti také to, že mohou občané položit doplňující dotazy. V Estonsku je každá volební místnost vybavena svým telefonním číslem a voliči se na ně mohou obracet se svými dotazy ohledně vybavení volebních místností a dalších podrobnějších informací²⁸.

Dostupnost a vybavení volebních místností

Občané se zdravotním postižením mají často omezenější možnosti dopravení se do volební místnosti, vstup jim mnohdy komplikuje také nevhodný přístup do hlasovací místnosti. Rovněž uspořádání volební místnosti nemusí vždy vyhovovat jejich specifickým potřebám.

Mapy volebních místností sdílené online²⁹ jim mohou napomoci při zvažování, která volební místnost je pro ně vhodně přizpůsobená. Například v Rumunsku obsahuje online volební mapa všechny volební místnosti. Pomocí mapy může volič zjistit nejen, kde se volební místnost nachází, ale může si naplánovat trasu do volební místnosti z jakéhokoli zvoleného bodu na mapě. Online mapy volebních místností mohou také obsahovat informace o přístupnosti (např. bezbariérový přístup)

²⁶ Zdroj: [Skutečná práva osob se zdravotním postižením volit ve volbách do Evropského parlamentu | Evropský hospodářský a sociální výbor](#).

²⁷ Zdroj: European Union Agency for Fundamental Rights. 2014. Accessibility standards for polling stations. Indicators on political participation of persons with disabilities.

²⁸ Zdroj: [Skutečná práva osob se zdravotním postižením volit ve volbách do Evropského parlamentu | Evropský hospodářský a sociální výbor](#).

²⁹ Zdroj: [Skutečná práva osob se zdravotním postižením volit ve volbách do Evropského parlamentu | Evropský hospodářský a sociální výbor](#).

a vybavení volebních místností. Online mapy s informacemi o volebních místnostech využívají také v Polsku nebo Litvě.

V Estonsku je během hlasování ve volební místnosti využíván **odečítací program pro zrakově postižené** s názvem JAWS³⁰. Systém zprostředkovává informace prostřednictvím zvuku a Braillova písma. Takový nástroj efektivně kombinuje prvky digitalizace s již dlouho zavedenými způsoby komunikace a tím ulehčuje přístup k informacím.

Elektronické hlasování

Elektronické hlasování může probíhat vzdáleně (internetové hlasování) nebo ve volební místnosti pomocí hlasovacích zařízení. **Hlasování prostřednictvím hlasovacích zařízení** využívají některé evropské země, mezi které se řadí například Belgie³¹. Tato zařízení mohou napomoci některým osobám se zdravotním postižením při hlasování a umožnit jim hlasovat bez nutnosti asistence, avšak nemusí být vyhovující pro všechny voliče. Informační zpráva EHSV³² upozorňuje na to, že technické parametry hlasovacích přístrojů používaných v belgických volbách nemusí být vhodné pro osoby se všemi typy zdravotního postižení, jelikož obrazovka zařízení je přizpůsobena výšce stojícího člověka a nemusí být vhodná pro osoby na invalidním vozíku, někteří voliči mohou mít problém s čitelností obrazovky nebo také s manuálním ovládáním zařízení. Aby hlasovací zařízení zjednodušovaly hlasování osobám se zdravotním postižením, musí jim být uzpůsobena (vhodná výška přístroje, dobře čitelný displej, Braillovo písmo, čtecí zařízení aj.)

Závisí tudíž na typu hlasovacího přístroje a tomu, zda je uzpůsoben pro hlasování voliči se zdravotním postižením. Ve Spojených státech amerických (USA) jsou hlasovací přístroje široce rozšířené a často jsou uzpůsobené různým potřebám voličů, lze například změnit jas a kontrast obrazovky, zvětšit písmo a případně pro ovládání místo dotykové obrazovky využít hlasovací konzoli s popisky tlačítek v

³⁰ Zdroj: European Union Agency for Fundamental Rights. 2014. Accessibility standards for polling stations. Indicators on political participation of persons with disabilities.

³¹ Více informací o elektronickém hlasování v Belgii na [internetových stránkách firmy Smartmatic zajišťující hlasovací přístroje](#) nebo v [reportu o elektronickém hlasování v Belgii | Smartmatic](#).

³² Zdroj: [Skutečná práva osob se zdravotním postižením volit ve volbách do Evropského parlamentu | Evropský hospodářský a sociální výbor](#).

Braillově písmu, která usnadňuje ovládání především osobám se zrakovým omezením a spolu s přiloženými sluchátky jim umožňuje samostatné ovládání bez potřeby asistence³³.

Příkladem státu, ve kterém je zavedeno **distanční elektronické hlasování**, je Estonsko. Hlasování prostřednictvím internetu je zde zavedeno pro všechny druhy voleb³⁴, přičemž také ostatní úkony včetně komunikace se státními orgány jsou prováděny ve velké míře elektronicky online formou. V rámci digitalizovaného systému mohou občané využívat řadu služeb včetně elektronického hlasování, které pro ně díky komplexnosti digitalizace státní správy představuje pohodlný a dobře známý nástroj, jenž je široce využíván. Voličům se zdravotním postižením může elektronické distanční hlasování usnadnit účast u voleb a napomáhat jejich většímu zapojení do volebního procesu. Estonský případ je však velmi specifický, jelikož stát značně investoval do rozvoje užívání digitálních technologií ve státní správě i digitální gramotnosti občanů a tento systém je považován za bezpečný a důvěryhodný. Estonsko ukazuje, že pro tento způsob hlasování je vhodnější připravit kvalitní a komplexní digitalizaci státní správy, která bude vysoce funkční, přístupná a občany vnímána jako bezpečná a spolehlivá a až poté případně vytvořit systém distančního elektronického hlasování. Zavádění elektronického distančního hlasování je tudíž komplexnější problematika³⁵.

³³ Více informací o nastavení hlasovacího přístroje v [instruktačním videu volební komise okresu Douglas v Nebrasce, USA](#).

³⁴ Více informací na oficiálním portálu [Eesti.ee - The right to vote](#).

³⁵ V doporučení Rady Evropy je zmíněno, že e-voting je vhodné zavádět za předpokladu důvěry obyvatel v daný systém a jeho kvalitní zpracování (zabezpečení, spolehlivost, snadná přístupnost voličům apod.). Dostupné online zde: [Recommendation of the Committee of Ministers to member States on standards for e-voting](#).

Návrhy řešení s využitím digitalizace

Výše uvedené zkušenosti a příklady zavedené praxe v zahraničí mohou být předlohou pro případné návrhy řešení dané problematiky s využitím digitálních a elektronických nástrojů v ČR. Úroveň digitalizace se napříč státy v porovnání s ČR může lišit, vždy je tedy zapotřebí zohlednit fakt, že ne všechny nástroje lze v totožné formě implementovat všude a za každých okolností či podmínek. To platí například v případě zavádění e-voting hlasování, které sice bezesporu může mít pozitivní vliv na zvýšení participace ve volbách napříč celým elektorátem, není nicméně doporučován tam, kde úroveň digitalizace v dalších oblastech státní správy nedosahuje vysoké úrovně. Z tohoto důvodu navrhujeme takové formy digitalizace a prvky inovace, které odpovídají současnému stavu a úrovni digitalizace v ČR.

Díky úzké spolupráci a komunikaci VVOZP s organizacemi osob slabozrakých a nevidomých je snadnější určit, jaké nástroje by mohly potenciálně zvýšit dostupnost informací a tím ulehčit participaci na výkonu volebního práva. Mezi již realizované inovace, které byly rovněž díky spolupráci zavedeny, patří zejména zpřístupnění elektronické podoby hlasovacích lístků na webových stránkách MV pro určité druhy voleb nebo úprava vzhledu hlasovacích lístků tak, aby bylo snadnější seznámit se s jejich obsahem a vybrat kandidáta. Mezi ně patří také informační leták s QR kódem, který obsahuje URL adresu odkazující na elektronickou podobu hlasovacího lístku³⁶.

Z tohoto důvodu by bylo tedy účelné, aby nadále VVOZP, neziskové organizace a MV vzájemně spolupracovali a koordinovali společné cíle v oblasti větší dostupnosti hlasování ve volbách pro skupinu voličů se zdravotním postižením. Ukázalo se, že díky návrhům vypracovanými experty v této oblasti dochází ke zvýšení povědomí o problematice, větší informovanosti a případně také větší participaci voličů.

Všichni voliči by měli být řádně informováni a komunikace či sdělení k realizaci výkonu volebního práva by mělo být vždy transparentní. Pro tento účel aktuálně slouží webové stránky MV, které pravidelně aktualizují informace o volbách s ohledem na voliče se speciálními potřebami. Nicméně stále neexistuje žádný veřejný seznam volebních místností, který by integroval informace o těch bezbariérových a tím

³⁶ Zdroj: [Přístupnost voleb do Poslanecké sněmovny osobám se zdravotním postižením | Vláda ČR](#).

dotčeným voličům usnadnil přístup k informacím o hlasování. Jako vhodné řešení se nabízí sdílení těchto informací přímo na webu MV, které by potřebná data získalo od jednotlivých obecních úřadů. Lze se inspirovat již zavedenou webovou aplikací města Prahy *“Kudy k volbám”*³⁷, která po zadání adresy voliči sdělí, jaká volební místnost je pro něj určená a kde se nachází. Podobný vyhledávač volebních místností na svých webových stránkách zřídilo také město Olomouc³⁸.

Pokud by to technické možnosti dovolily, bylo by určitě přínosné vytvořit podobnou aplikaci či systém, který by dokázal agregovat data na úrovni okrsku informující o tom, která volební místnost má bezbariérový přístup a kde se nachází. Jak bylo uvedeno v kapitole popisující současné nástroje využívané k informování voličů, lze předpokládat, že by nemělo být technicky náročné rozšířit webovou aplikaci *“Kam mám jít volit”*, která již shromažďuje data napříč ČR a informuje o tom, kde se nachází volební místnosti po zadání adresy voliče. Údaje jsou navíc pravidelně aktualizovány dle dat Informačního systému územní identifikace ([RÚIAN](#)) a tak lze konstatovat, že základním zdrojem dat a informací stát již disponuje. Bylo by ovšem zapotřebí disponovat daty o bezbariérovosti daných volebních místností od OÚ a doplnit je do webové aplikace. Nabízí se také druhá alternativa bez nutnosti vést centrální aplikaci, kdy by naopak samy obce informovaly o bezbariérovosti na svých webových stránkách před každými volbami. Obě z těchto variant by bezpochyby znamenaly přínos pro voliče a jejich informovanost o volbách. Rovněž by zřejmě ani jedna z variant nemusela znamenat velkou finanční zátěž, a to s ohledem na již existující aplikace a zejména zdroje dat, kterými stát volně disponuje. Tento nástroj sdílení informací o volebních místnostech je již také využíván v zahraničí (Polsko, Rumunsko atd.), a to je jeden z důvodů, proč je jedním z atributů digitalizace, který by se měl stát prioritou.

Dostatkem informací by mimo samotné voliče měli disponovat rovněž členové okrskové volební komise (OVK). Pro snadnější a profesionální vedení hlasování by zřejmě napomohl také adekvátně proškolený volební personál, který by byl obeznámen o tom, jak přistupovat k osobám se zdravotním a jiným omezením.

³⁷ Webový vyhledávač volebních místností v Praze dostupný na: [Volební místnosti](#).

³⁸ Webové stránky s vyhledáváním volebních místností je dostupný na: [Volební místnosti ve volebních okrscích « Volby](#).

Detailnější informace by mohly být uvedeny na oficiální webové stránce MV, které by pouze doplňovaly ty již publikované. Informovanost volebních komisařů a dalších zainteresovaných osob v této oblasti lze dosáhnout rovněž vypracováním obecných metodik následně zveřejněných na webu MV, které jsou běžnou praxí a mohou napomoci předejít potenciálním problémům či nejasnostem. V tomto konkrétním případě by bylo zřejmě vhodné, aby metodika vzešla ze společné spolupráce mezi Ministerstvem vnitra (MV) jakožto ústředním orgánem, který má v gesci volební záležitosti a VVOZP z pozice koordinačního a poradního orgánu vlády ČR pro problematiku podpory osob se zdravotním postižením. Vypracované metodiky by následně byly veřejně dostupné na webových stránkách MV a popřípadě i vlády ČR. Před každými volbami by byly metodiky aktualizovány s ohledem na typ voleb a zveřejněna na webových stránkách tak, aby bylo snadné je najít a následně použít.

Další nástroj, který je dnes součástí digitální doby, jsou sociální sítě a jejich implementace v oblasti komunikace a PR (public relations). Ani instituce veřejného sektoru nestojí mimo tento vývojový proces a postupně se přizpůsobují novým trendům. [Ministerstvo vnitra](#) v současnosti disponuje uživatelskými účty na sociální síti Twitter, Facebook a YouTube. Na oficiálním Twitterovém³⁹ účtu MV pravidelně informuje o aktuálním dění a činnostech ministerstva, které jsou doplněné o vizuální podněty, jako jsou fotografie či videa. Protože může velká část voličů čerpat informace hlavně z internetových stránek a případně také ze sociálních sítí, lze předpokládat, že rovněž v předvolebním období je toto prostředí často jedním z hlavních zdrojů informací. Z tohoto důvodu by mohlo být užitečné informace, které jsou na oficiálním webu MVČR před volbami také sdílet právě na Twitteru, případně i na Facebooku v podobě krátkého textu doplněného o odkaz, kde by právě (nejen) voliči se zdravotním omezením mohli najít více informací k této problematice. Ne všichni voliči hledají informace primárně na oficiálních webech, a proto by mohlo sdílení odkazů na sociálních sítích pomoci zvýšit dosah oficiálních informací MV. Webové stránky MV obsahují samostatnou sekci s informacemi a aktualitami pro voliče se zdravotním omezením [Osoby se zdravotním postižením - Volby](#) a samotné sdílení odkazu na sociálních sítích by mohlo potenciálně zvýšit informovanost voličů a zodpovědět jejich otázky.

³⁹ Odkaz na oficiální účet MV zde: [Ministerstvo vnitra \(@vnitro\) / Twitter](#).

Zmíněné návrhy řešení při využití digitalizace jsou spíše dílčí možnosti, jak zjednodušit některé aspekty správy voleb a potažmo hlasování voličům se zdravotním postižením. Naopak současně navrhovaný zákon o správě voleb zahrnující vytvoření nového informačního systému (tzv. ISSV) představuje nástroj, který by mohl zvýšit flexibilitu hlasování a správy přidružených záležitostí v této oblasti centrálně a tím i podpořit dostupnost výkonu volebního práva (nejen) voličům se zdravotním omezením. Zákon o ISSV totiž rozšiřuje prvky eGovernmentu a umožňuje řadu úkonů volební správy učinit online elektronicky přes tzv. portál občana. Mimo to zákon ukládá MV povinnost zveřejňovat v IS informace o bezbariérových volebních místnostech, které jsou dále součástí registru okrskových volebních komisí (OVK). Návrh zákona také dovoluje handicapovanému voliči volit v jiné volební místnosti, která disponuje bezbariérovým přístupem, a to bez nutnosti vyřizovat voličský průkaz, pouze na základě oznámení o hlasování v jiném volebním okrsku.

Protože návrh zákona v letech 2020-2021 nebyl zařazen na program schůze vlády, legislativně se tedy nijak zásadně neposunul. MV v doloženém stanovisku uvádí, že ačkoliv návrh zákona o ISSV v tuto chvíli není aktivně projednáván⁴⁰, nedoporučuje vytvoření veřejného portálu s daty o přístupnosti volebních místností samostatně bez navrhovaného informačního systému. Dle vyjádření by vytvoření samostatného veřejného portálu s údaji o bezbariérovosti volebních místností nebylo účelné⁴¹. Ačkoliv by vytvoření veřejného portálu jakožto součást registru v rámci IS bylo zřejmě lepší variantou, je potřeba zohlednit možný legislativní vývoj a skutečnost, zda bude ISSV v nejbližší době přijato. Pokud by návrh ISSV nebyl v nejbližší době ani projednán vládou, nelze očekávat v rozmezí dalších 5-6 let jeho zavedení. Proto by měla být alespoň na teoretickém základě vytvořena alternativa (veřejný portál či mapa) s detailnějšími údaji o volebních místnostech s cílem usnadnit vyhledávání informací (např. o přístupu do budovy) a v případě potřeby následnou změnu volebního okrsku.

⁴⁰ Aktuálně je návrh zákona o ISSV jednou z priorit MV a bude v polovině roku 2022 opětovně předložen vládě s navrhovanou účinností k 1. lednu 2026. Zdroj: Podklady k plnění opatření Národního plánu podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2021–2025 v roce 2021 (č. j. MV-15264-4/SST-2022).

⁴¹ V případě, že by byl samostatně vytvořen zmíněný portál a zároveň následně přijat zákon o ISSV, který rovněž obsahuje nástroj obsahující informace o volebních místnostech, došlo by k nadbytečné duplicitě a nevhodnému řešení.

Závěr

Zvýšení dostupnosti výkonu volebního práva je jedním z důležitých předpokladů pro naplnění zásady rovného přístupu, zajištění politických práv osob se zdravotním postižením a zabránění jakékoliv formě diskriminace. Osoby se zdravotním postižením se mohou potýkat se sníženou dostupností některých informací, při komunikaci s úřady nebo při zajištění některých služeb. Proto je nutné zaměřit pozornost rovněž na oblast voleb a zajištění rovného přístupu k hlasování všem voličům bez rozdílu.

Téma rovného přístupu a dostupnosti veřejných služeb se v poslední době stalo oblastí, která se rychle vyvíjí a základní principy týkající se dostupnosti a transparentnosti veřejné správy se odráží také v mnoha strategických dokumentech a vyjádřeních neziskových organizací. Důležitost problematiky rovného přístupu k veřejným službám a veřejné správě také dokládá fakt, že byl vládou zřízen poradní orgán složený nejen z členů vlády, ale také z odborníků na danou problematiku, který zaštiťuje danou oblast a koordinuje učiněné kroky s cílem zlepšení situace. VVOZP ve svých pravidelných zprávách definuje hlavní nedostatky a návrhy, které by mohly potenciálně zvýšit dostupnosti veřejných služeb pro osoby se zdravotním postižením. Ani oblast voleb nebyla ponechána bez povšimnutí a i záležitosti spojené s výkonem volebního práva byly Výborem analyzovány. Také díky závěrům VVOZP bylo možné snadněji a přesněji určit nejvíce problematické aspekty rovného přístupu k výkonu volebního práva osob se zdravotním postižením.

Téma vyšší dostupnosti veřejných služeb pro osoby se zdravotním postižením je také součástí politiky EU, která prostřednictvím směrnic a dalších podpůrných dokumentů apeluje na implementaci nástrojů s cílem usnadnit komunikaci s veřejnou správou. Jak bylo již zmíněno, některé státy EU jako například Polsko nebo Nizozemí zavedly několik elektronických nástrojů, které cíleně napomáhají vyšší integraci této skupiny voličů a tím naplňují také cíle EU.

S ohledem na již zavedenou praxi v zahraničí společně s podněty vyřčenými také VVOZP bylo definováno několik nástrojů ke zvýšení dostupnosti hlasování a informovanosti voličů se zdravotním postižením. V obecné rovině je účelné pokračovat nadále v úzké spolupráci s VVOZP v případě zavádění nových nástrojů v této oblasti. Důvodem je odbornost jejich členů a vysoká úroveň případných návrhů, které výbor pravidelně prezentuje ve svých zprávách. Na tento aspekt navazuje návrh na

zpracování obecných metodik pro členy OVK a jejich zveřejnění na webu MV. Metodika by mohla být dalším podpurným dokumentem, který by měl nepřímo pozitivní dopady na zlepšení podmínek pro hlasování této skupiny voličů díky šíření povědomí a zvýšení erudovanosti všech členů OVK.

Mezi komplexnější nástroje využívající digitalizaci patří návrh na vytvoření tzv. volební mapy či portálu, který by sjednotil data o volebních místnostech a podával tak kompletní informace voličům, kteří by se na základě nich dozvěděli, jaká volební místnost je bezbariérová a kde se nachází. Ačkoliv je tento portál velmi aktuální a potenciálně by mohl přispět k vyšší dostupnosti hlasování a informovanosti voličů, bylo by zřejmě neúčelné vytvářet ho v případě, že by byl uveden v platnost zákon o správě voleb (ISSV), který mimo jiné obsahuje rovněž obdobný systém shromažďující informace o volebních místnostech. Posledním návrhem, který je spíše sekundárním nástrojem potenciálně zvyšující informovanost voličů, je větší zapojení sociálních sítí. Je důležité přijmout fakt, že mnozí voliči aktivně nevyhledávají informace na oficiálních webových stránkách, a proto by sdílení jejich obsahu na sociálních sítích mohlo rozšířit obecné povědomí o této problematice.

V současnosti zavedené nástroje, jakými jsou například QR kód odkazující na elektronickou podobu hlasovacích lístků, informační videa pro voliče ve znakovém jazyce nebo texty ve formátu snadného čtení, zpřístupňují informace voličům s různými druhy postižení. Existují však také další opatření pro podporu volebního práva, které nevyžadují digitalizaci, a to zejména zajištění přístupnosti všech volebních místností (především bezbariérový přístup) a jejich vhodné vybavení (například lupa na čtení pokynů a hlasovacích lístků, dostatečný prostor za plentou, speciální šablony na hlasovací lístky pro nevidomé osoby a další). Podstatné také je, aby měli všichni občané možnost zapojit se do procesu voleb a získat informace nejen o způsobech hlasování, ale také o průběhu volební kampaně. Jedná se tudíž o komplexní problematiku, přičemž cílem je zajištění přístupu k informacím a plná participace osob se zdravotním postižením na volebním procesu. Je tedy nezbytné hledat další nové prostředky, jak zvýšit povědomí a znalosti o komplexnosti komunikace s osobami s různými druhy zdravotního postižení či omezení a přizpůsobovat tomu rovněž politiku rovného přístupu a omezení diskriminace v celé společnosti, do které hlasování ve volbách bezpochyby patří.